

Оцінка рівня доходів сільського населення України

Ринкові трансформації в Україні значно знизили доходи населення та спричинили їх суттєву диференціацію, особливо в сільській місцевості. Мета статті – визначити вплив макроекономічних факторів на формування доходу сільського населення шляхом застосування кореляційного аналізу, спрогнозувати рівень основних складових доходу сільського населення на перспективу, а також науково обґрунтувати напрями удосконалення механізму формування рівня доходу сільського населення. Виявлено, що ключовими детермінантами, які впливають на формування доходу сільського населення є розмір ВВП у сільському господарстві, мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. Крім цього, значну роль також відіграє орендна плата за надання в тимчасове користування земельних часток). Проведено оцінку впливу кожного з цих факторів на рівень доходу сільського населення та зроблено прогноз розмірів середньомісячної заробітної плати в сільському господарстві та пенсії. Окреслено напрями вдосконалення механізму формування доходів з метою підтримки достатнього рівня життя сільського населення.

Ключові слова: дохід, сільське населення, моделювання, заробітна плата, пенсія.

І.В. ДВОРНИК

(Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев, Украина)

Оценка уровня доходов сельского населения Украины

Рыночные трансформации в Украине значительно снизили доходы населения, и вызвали их существенную дифференциацию, особенно в сельской местности. Цель статьи - определить влияние макроекономических факторов на формирование дохода сельского населения путем применения корреляционного анализа, спрогнозировать уровень основных составляющих дохода сельского населения на перспективу, а также научно обосновать направления совершенствования механизма формирования уровня дохода сельского населения. Выведено, что ключевыми детерминантами, которые влияют на формирование дохода сельского населения является размер ВВП в сельском хозяйстве, минимальной заработной платы и прожиточного минимума. Кроме этого, значительную роль играет арендная плата за предоставление во временное пользование земельных долей). Проведена оценка влияния каждого из этих факторов на уровень дохода сельского населения и сделан прогноз размеров среднемесячной заработной платы в сельском хозяйстве и пенсии. Определены направления совершенствования механизма формирования доходов с целью поддержания достаточного уровня жизни сельского населения.

Ключевые слова: доход, сельское население, моделирование, заработная плата, пенсия.

I.V. DVORNYK

(National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine)

Assessing the Level of Income of the Rural Population in Ukraine

Market transformations in Ukraine significantly reduced income of population and caused its significant differentiation, especially in rural areas. Purpose of the article - to determine the influence of macroeconomic factors on the income of the rural population through the use of correlation analysis to predict the level of the main components of the income of the rural population in the future, as well as the scientific prove for the direction of improving the mechanism of formation of the income level of the rural population. It was revealed that the key determinants that influence the formation of the income of the rural population is the size of the GDP in agriculture, minimum wage and living wage. In addition, a significant role is also played by the rent for the provision of temporary

use of land plots). Concluded the evaluation of influence of each of these factors on the level of income of the rural population and the forecast of average monthly salary in agriculture and pensions is made. The directions of improvement of the mechanism of income generation are outlined in order to maintain an adequate standard of living of the rural population.

Keywords: income, rural population, modeling, wages, pension.

Постановка проблеми. Однією з основних ознак розвитку країни є рівень доходів населення. Ринкові трансформації, що відбулися в нашій країні, значним чином знизили доходи населення та спричинили їх суттєву диференціацію, особливо в сільській місцевості. Розрахунок рівня доходів сільського населення виходить із загальних макроекономічних показників й обмежується розглядом мінімальних і середніх величин. З метою обґрунтування шляхів вирішення соціально-економічних проблем в сільській місцевості значний практичний інтерес викликає розробка економіко-математичних моделей, які б розкривали вплив окремих факторів на формування рівня доходів сільського населення та дали змогу оцінити подальші перспективи в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окресленої проблеми присвячені роботи багатьох учених. Серед них економісти, соціологи, філософи: Д. Кейнс, К. Маркс, А. Маршалл, Д. Рікардо, А. Сміт, Ф. Кене та інші [8]. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти проблеми формування доходів сільського населення розкриваються в працях вітчизняних науковців: П.Т. Саблука [5], Н.І. Василенко [1], Л.В. Саловської [6] та інших.

Оцінку впливу макроекономічних показників на доходи населення досліджували О.В. Малишев, П.В. Шваб [9], В.М. Пугачов [4]. Як зазначають дані науковці, серед факторів, що мають найбільший

вплив на рівень доходів є показники державного регулювання й соціальної політики (сукупні ресурси домогосподарств, прожитковий мінімум). Однак зміни в соціально-економічній політиці держави обумовлюють актуальність продовження наукових досліджень в цьому напрямі.

Мета статті – визначити вплив макроекономічних факторів на формування доходу сільського населення шляхом застосування кореляційного аналізу, спрогнозувати рівень основних складових доходу сільського населення на перспективу, а також науково обґрунтувати напрями удосконалення механізму формування рівня доходу сільського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-економічний механізм формування доходів сільського населення органічно поєднує в собі макроекономічні фактори впливу, ринковий механізм та сукупність заходів державного регулювання [10]. Останні включають у себе законодавче, нормативно-правове та інформаційне забезпечення, а також економічні, соціально-політичні та організаційно-адміністративні важелі.

З метою вивчення стратегії формування доходів сільського населення визначимо вплив основних макроекономічних показників: ВВП у сільському господарстві та індекс інфляції. Розрахунки проведемо в програмі STATISTICA (рис. 1).

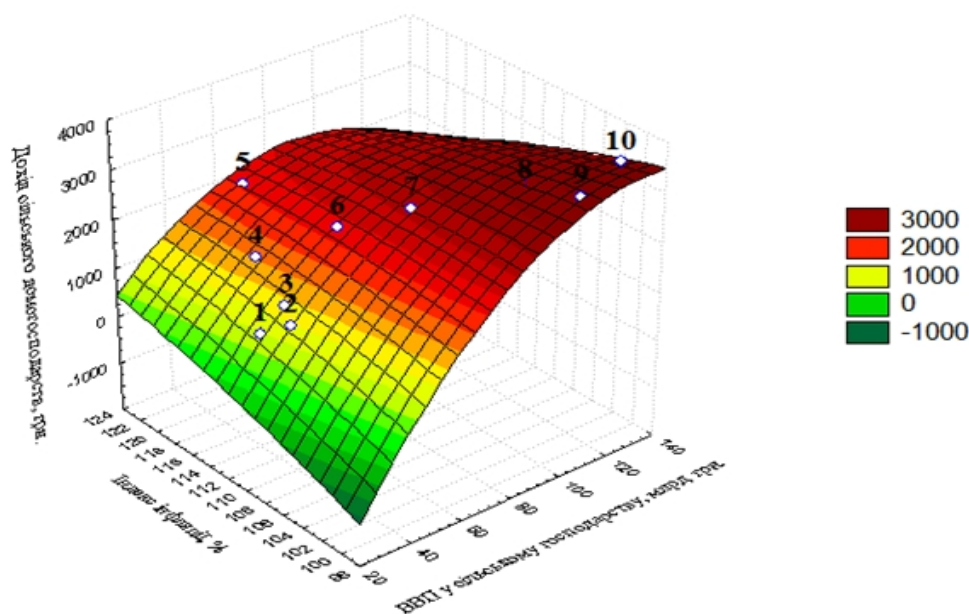

Рис. 1. Динаміка впливу ВВП у сільському господарстві та індексу інфляції на формування доходу сільського домогосподарства

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Дохід сільського домогосподарства = -
 $20912,444 + 207,014 * x + 264,7537 * y -$
 $-0,351 * x * x - 1,1477 * x * y - 0,8212 * y * y,$
 де x – ВВП у сільському господарстві, y – індекс
 інфляції.

Розраховано, що лінійний коефіцієнт кореляції за
 індексом інфляції становить 0,645, а за ВВП у

сільському господарстві – 0,972. У першому випадку
 можна стверджувати про невисокий ступінь прямого
 лінійного взаємозв'язку з доходами сільського
 населення, а в другому – суттєвий.

Визначимо вплив зайнятості та безробіття в
 сільській місцевості на розмір доходу (рис. 2).

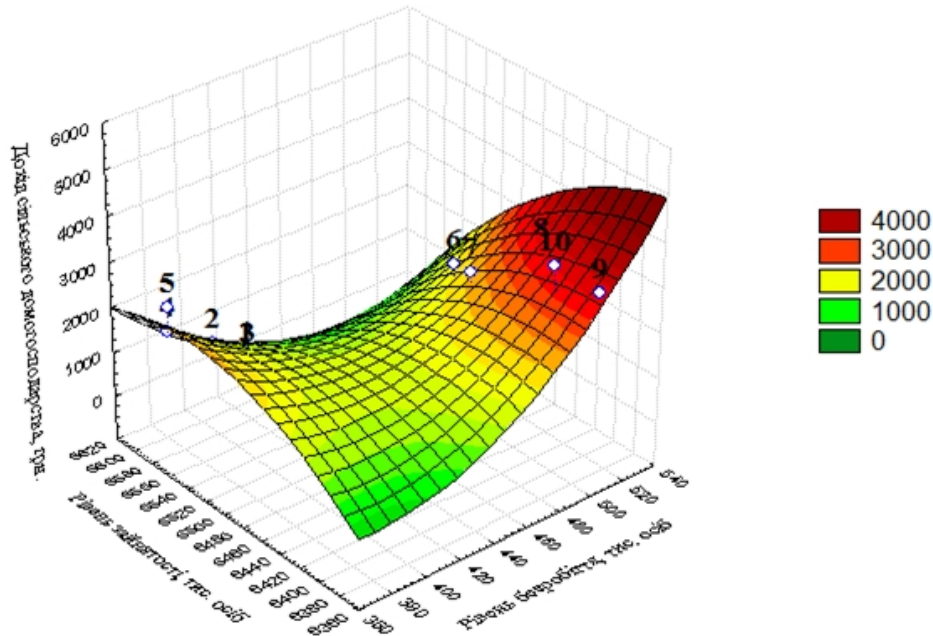

Рис. 2. Динаміка впливу зайнятості та безробіття в сільському господарстві на формування доходу сільського домогосподарства

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Дохід сільського домогосподарства = -
 $2,86E6 + 808,3442 * x +$
 $+ 832,9849 * y + 0,1487 * x * x -$
 $0,1443 * x * y - 0,0598 * y * y$

де x – рівень безробіття, y – рівень зайнятості.

Лінійний коефіцієнт кореляції щодо даних
 факторів становить 0,883, зокрема за рівнем
 зайнятості – 0,882, за рівнем безробіття – 0,806.

Розширення ринку праці в сільській місцевості
 забезпечить підвищення кількості робочих місць та
 можливість отримання однієї з основних складових
 доходу – заробітну плату [11].

Проаналізуємо вплив процентної ставки за
 кредитами, наданими домашнім господарствам, на
 рівень доходу сільського населення (рис. 3).

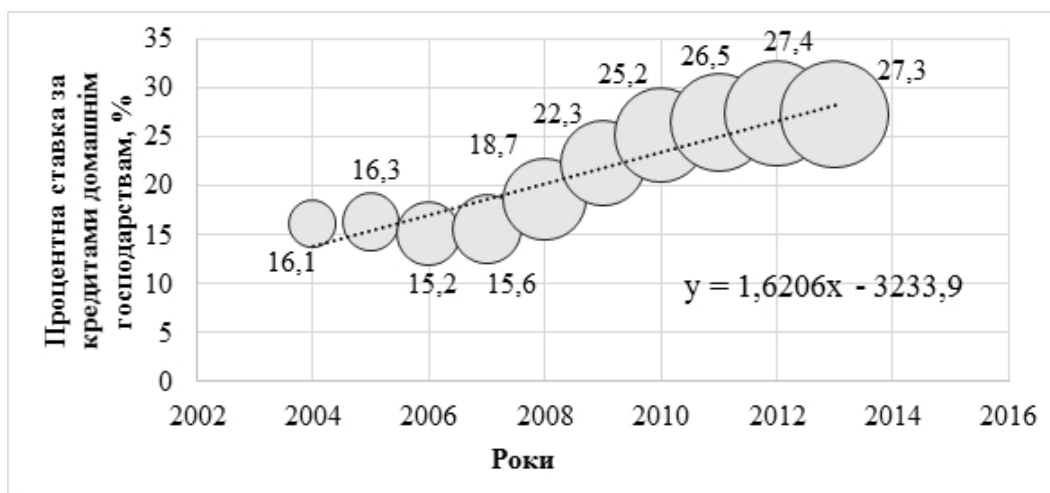

Рис. 3. Динаміка впливу процентної ставки за кредитами на доходи сільських домогосподарств

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

Зазначимо, що лінійний коефіцієнт кореляції становить 0,952. Це свідчить про те, що між доходом сільських домогосподарств та процентною ставкою існує сильний зв'язок, а коефіцієнт детермінації показує, що варіація доходу зумовлюється варіацією процентної ставки на 90,6 %. Проте суттєвим недоліком у характеристиці процентної ставки є її високий розмір, часто непідйомний для населення. Це стає суттєвою перепоною в отриманні кредиту для задоволення споживчих потреб.

Формування доходу сільського населення має свої особливості, пов'язані зі специфікою галузі. Зокрема джерелом задоволення особистих потреб селян є

сукупний дохід сім'ї, який складається з оплати праці (заробітної плати), надходжень від особистого підсобного господарства або селянського (фермерського) господарства, одержаних дивідендів за власність, від оплати за здавання в оренду власного земельного паю, пенсій, стипендій, різних допомог тощо.

Основною складовою грошових доходів економічно активного сільського населення є заробітна плата. Якщо в перспективі збережеться існуюча динаміка її рівня, то до 2023 року вона зростатиме помірно (рис. 4).

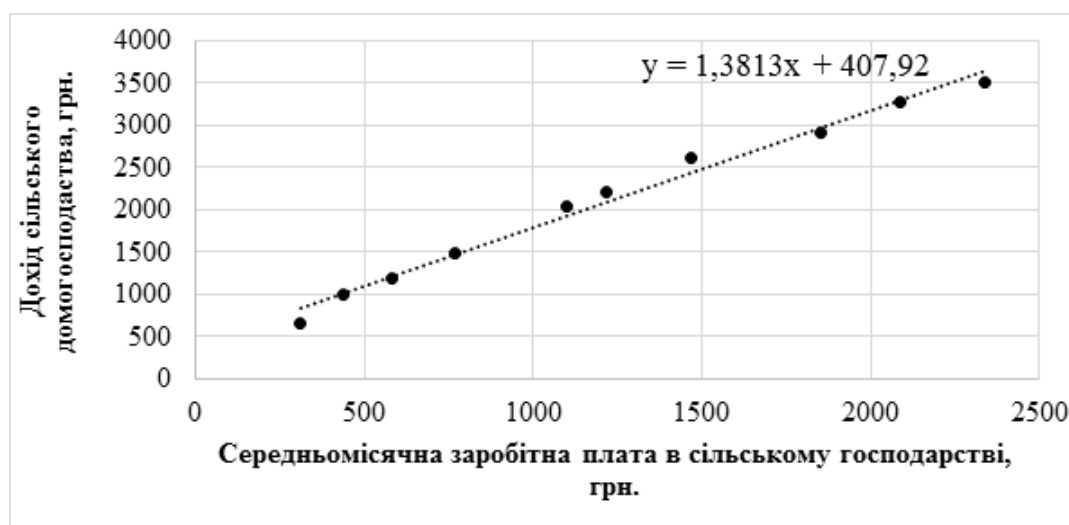

Рис. 4. Результати регресійного аналізу доходу сільського домогосподарства та середньомісячної заробітної плати в сільському господарстві

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

Залежність доходу сільських домогосподарств від середньомісячної заробітної плати в галузі розраховано з використанням програмного забезпечення Excel. Отримана модель є простою регресією, яка характеризується лінійним рівнянням $y = 1,3813x + 407,92$. Прогнозовані показники розміру середньомісячної заробітної плати для сільського населення у 2018 і 2023 рр. складуть відповідно 3532 і 4766 грн., що на 50 і 103 % більше порівняно з 2013 роком [7]. Лінійний коефіцієнт кореляції становить 0,993 і це свідчить, що між доходом сільських домогосподарств та заробітною платою існує дуже сильний прямий зв'язок, а коефіцієнт детермінації показує, що варіація доходу зумовлюється варіацією заробітної плати на 98,7 %.

Велике значення при формуванні рівня заробітної плати мають законодавчо встановлені мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум (рис. 5).

Середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві =

$$= 2,5385x + 0,0176y - 570,4674,$$

де x – прожитковий мінімум, а y – мінімальна заробітна плата. Лінійний коефіцієнт кореляції також становить 0,993, а коефіцієнт детермінації – 98,7 %. Отже, чим вищими будуть ці показники, тим більшою буде і заробітна плата.

Домінуючою складовою доходів неактивного сільського населення є пенсія. Розрахуємо її вплив на доходи аналогічно до заробітної плати (рис. 6).

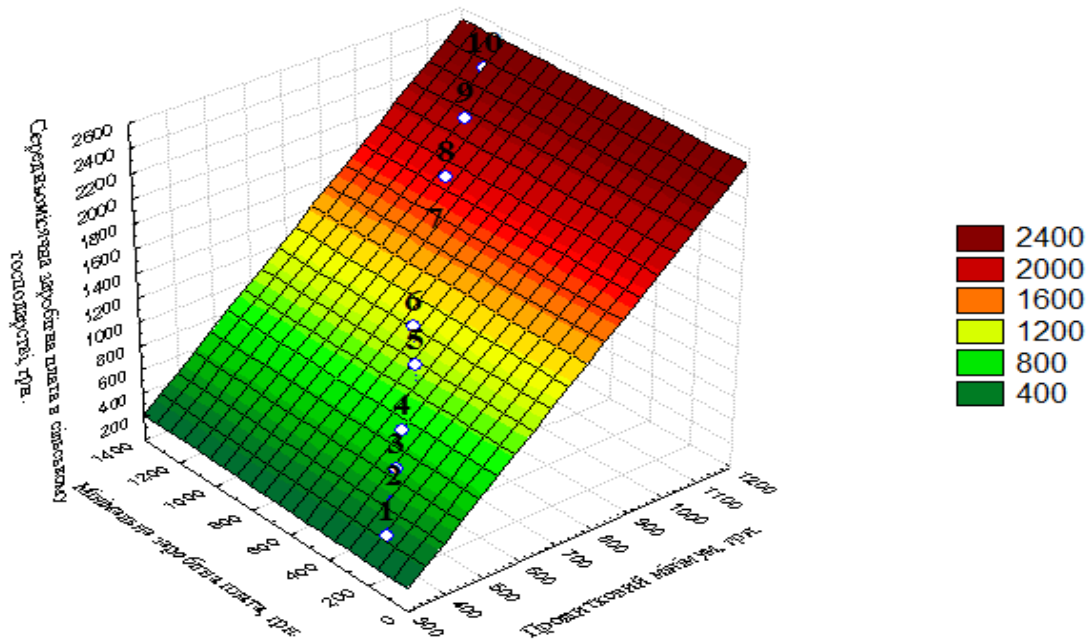

Рис. 5. Динаміка впливу мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на рівень середньомісячної заробітної плати в сільському господарстві

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

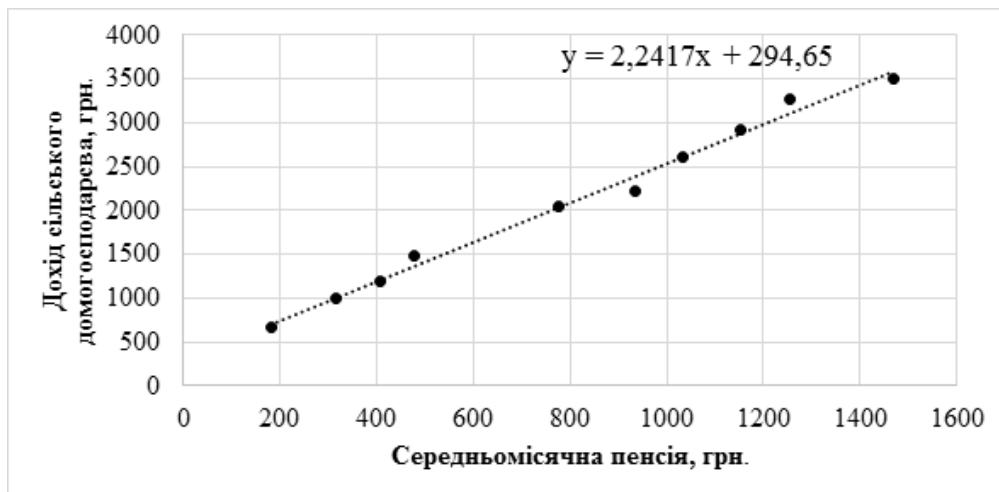

Рис. 6. Результати регресійного аналізу доходу сільського домогосподарства та середньомісячної пенсії

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

Отримана модель характеризується лінійним рівнянням $y = 2,2417x + 294,65$. Прогнозовані показники розміру середньомісячної пенсії у 2018 і 2023 рр. складуть відповідно 2160,9 і 2892 грн., що відповідно на 46,9 і 96,6 % більше порівняно з 2013 роком [7]. Лінійний коефіцієнт кореляції становить 0,995, і це значить, що між доходом сільських домогосподарств та пенсією також існує висока пряма залежність. Коефіцієнт детермінації показує, що зміна доходу зумовлена варіацією пенсії на 99,0 %.

Вагомою складовою доходів сільських жителів є плата за здачу в оренду землі та майнових паїв (рис. 7).

Лінійний коефіцієнт кореляції становить 0,767, а коефіцієнт детермінації – 0,589. Розраховані показники визначають непряму залежність. Проте значення орендної плати в структурі доходів

сільських домогосподарств досить значне. Частіше власниками земельних паїв є пенсіонери, які зовсім не обробляють ці ділянки, а деякі взагалі не знають про їх місце розташування. Тому отримання грошових чи натуральних виплат за користування земельним паєм є вагомим джерелом часткового покращення матеріального становища.

Шляхом підвищення рівня доходів сільського населення, зайнятості, ефективності виробництва, забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є залучення інвестицій, оскільки в сільському господарстві значно вища віддача від їх використання: на одну інвестовану гривню в сільському господарстві одержують 8,5 грн. ВВП проти 5,3 грн. у цілому по економіці.

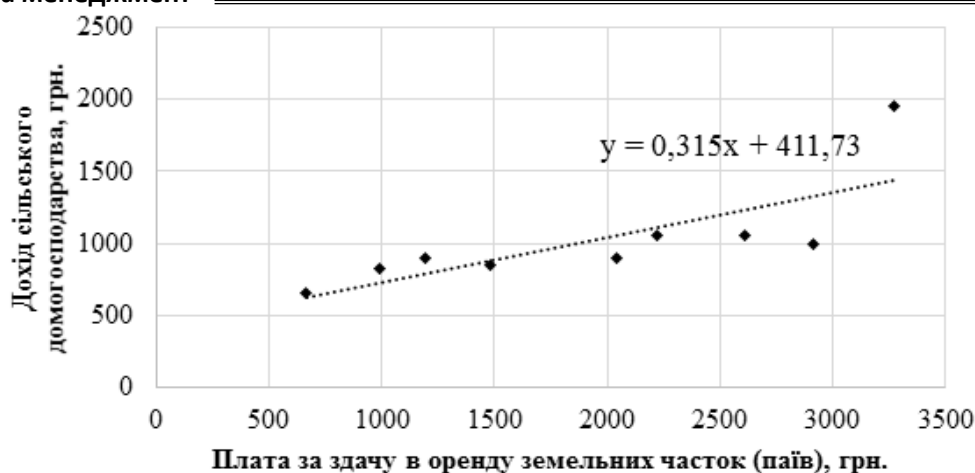

Рис. 7. Результати регресійного аналізу доходу сільського домогосподарства та плати за здачу в оренду земельної ділянки (паю)

Джерело: Розрахунки автора за даними Державної служби статистики України.

Однак надходження інвестиційних ресурсів у сільськогосподарське виробництво неадекватне його вкладу у створення ВВП країни. Так, частка створеного сільським господарством ВВП у загальному обсязі в середньому за 2002-2013 рр. дорівнює 9 %, а частка інвестицій в аграрний сектор – 5,9 % від суми інвестицій в економіку країни [2]. Отже, питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства менша, ніж частка доданої вартості аграрного сектору в економіці країни.

Висновки. Для підвищення рівня життя сільського населення України необхідно спрямувати державну політику на раціональне використання результатів економічного зростання: створення умов для росту ВВП на основі підвищення зайнятості, продуктивності та оплати праці. Потрібно розвивати не тільки виробництво, але й переробку, зберігання та збут, оскільки майже всі вироблені товари в галузі продаються як сировина, а додана вартість вивозиться за кордон.

Для підтримки достатнього мінімального рівня доходів сільського населення держава повинна: по-перше, законодавчим шляхом встановити мінімальний рівень оплати праці відповідно до темпу інфляції, споживчого кошика, що відповідатиме реальним цінам, а не рівню фізіологічного мінімуму, та моделі «дорогої робочої сили»; по-друге, підвищити середньомісячну заробітну плату в галузі, оскільки існуюча не забезпечує відтворення робочої сили та достатньої податкової бази для фінансування соціальної сфери; по-третє, підвищити рівень пенсій сільському населенню, через те, що девальвація гривні призвела до неспроможності пенсіонерів оплачувати комунальні послуги, навіть купувати товари першої необхідності та ліки.

4 Список використаних джерел

1. Василенка Н.І. Матеріальний добробут сільського населення: трудові виміри та особливості регулювання / Н.І. Василенка // Економіка АПК. – 2013. – №7. – С. 105-111.

2. Мазнев Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г.Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2014. – № 9. – С. 5-13.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Пугачов В.М. Прогнозування рівня добробуту громадян при підвищенні цін / В.М. Пугачов // Облік і фінанси. – 2013. – № 4(62). – С. 153-156.

5. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 4-12.

6. Саловська Л.В. Регулювання рівня доходів сільського населення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Л.В. Саловська. – Кіровоград, 2003. – 23 с.

7. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За редакцією О.Г.Осауленка. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 534 с.

8. Формування макроекономічної рівноваги на ринку товарів та платних послуг / М.П. Талавиря, І.В. Дворник, Г.М. Македон. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 276 с.

9. Шваб П.В. Витрати і доходи домогосподарств України в період економічної кризи / П.В. Шваб // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – С. 96-99.

10. Greenwald B. Informational Imperfections in the Capital Market and Macroeconomic Fluctuations / B. Greenwald, J. Stiglitz, A. Weiss // The American Economic Review. – 1984. – Vol. 74. – Ms 2. – P. 181-206.

11. Steven E. Haugen. Measures of Labor Underutilization from the Current Population Survey / U.S. Bureau of Labor Statistics, Office of Employment and Unemployment Statistics. Working Paper 424. – March 2009. – 12 p.